

A TÁPANYAG-ÖSSZETÉLRE ÉS AZ EGÉSZSÉGRE VONATKOZÓ ÁLLÍTÁSOK SZABÁLYOZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

REGULATION OF NUTRITION AND HEALTH CLAIMS IN THE
EUROPEAN UNION

BIACS Péter Ákos

Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi
Kar, Marketing és Kereskedelem Tanszék
(University of Kaposvár, Faculty of
Economics, Department of Marketing and
Trade)

H-7400 Kaposvár, Guba S. u. 40.
e-mail: biacs.peter@ke.hu

The harmonisation of nutrition and health claims is a long-term process in the European Union. Legal activity was started in December 2006 by issuing the 1924/2006 regulation of the European Parliament and of the European Commission. The increasing knowledge about the links between food and health would provide a guideline for orientation in the food choice on the Common Market. Strong international cooperation of food control authorities and food companies is needed in collecting and identifying claims on the packaging of food products. This activity would result in the necessary database for a multi-lingual society of consumers. The acceptance and authorization of scientific evidences is needed to prevent consumers from misinformation and from misleading claims.

1. BEVEZETÉS – INTRODUCTION

Az Európai Parlament és a Tanács 1924/2006/EK rendelete (regulation) az élelmiszerek tápanyag-összetételéről és az egészségre vonatkozó állításokról szól. Az állítások (claims) a termékek csomagolásán kerülnek feltüntetésre, más jelölésekkel, termékmegjelölésekkel, márkákkal és reklámokkal együtt (AGGETT, 2005). Az értékes tápanyag-összetevők a termék hagyományos minőségét növelik, árát megemelik, a fogyasztók számára vonzóvá teszik, marketing előnyt jelenthetnek.

A tápanyag-összetételre vonatkozó állítások többsége arra hívja fel a vásárlók figyelmét, hogy az adott élelmiszerben a szokásosnál több biológiailag aktív anyag (vitamin, ásványi anyag, antioxidáns) van (BÍRÓ, 2008). Jól ismert információ például, hogy a tej és a tejtermékek kalciumban gazdag tápanyagforrások, ez az ásványi anyag különösen fontos és jól hasznosul kis gyerekeknek és időskorban lévő felnőtteknek. Ha egy gyümölcslehez vitaminokat adnak, akkor a termék címkéjére vagy csomagolására kerül, hogy a meglévő vitamintartalmát újabb mennyiség hozzáadásával kiegészítették, dúsították: ezt az eljárást hívják fortifikálásnak, megerősítésnek (BIACS, 2007). A különösen értékes összetevőkhöz ma már étrend-kiegészítők formájában, pusztán hordozóanyaggal (nem élelmiszerekkel) is hozzájuthatunk kapszulák, porok, cseppek, stb. kiszerezésben.

2. EGÉSZSÉGRE VONATKOZÓ ÁLLÍTÁSOK – HEALTH CLAIMS

Az egészségre vonatkozó állítások arra hívják fel a fogyasztó figyelmét, hogy az adott élelmiszer megvásárlásával és rendszeres fogyasztásával a szervezetük megbízhatóan működhet, így érdemes ezeket a termékeket keresni a piacon (VERBEKE, 2007). A funkcionális (egészségvédő tulajdonsággal rendelkező) élelmiszerek egy-egy szerv és az élelmiszer értékes összetevője közötti kapcsolatot hangsúlyozzák, például a kalciumot tartalmazó tej és tejtermékek erősítik a csontozatot (SZAKÁLY et al., 1996).

Az egészségre vonatkozó állítások legális használatához az állításoknak valamilyen típusú engedélyezési eljárásról kell keresztül menniük. Az élelmiszer-termelőnek, feldolgozónak és forgalmazónak kell igazolnia, hogy az állítások általánosan elfogadott tudományos bizonyítékokon alapulnak. Az Európai Unió tagállamai vállalták, hogy 2008. január 31-ig az Európai Bizottság rendelkezésére bocsátják az egészségre vonatkozó állítások listáját, a rájuk vonatkozó feltételekkel és a tudományos alátámasztásra való hivatkozásokkal együtt.

Az egészségre vonatkozó állítások tagállamok által összegyűjtött listája 4240 alapösszefüggést tartalmaz, ehhez a magyar nemzeti lista hozzájárulása 294 egészséggel kapcsolatos összefüggés. A magyar nemzeti lista olyan állításokat/egészségre

vonatkozó összefüggéseket tartalmaz, melyeket a hazai kijelölt intézmény, az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet (OÉTI) szakértői csoportja elfogadhatónak talált arra, hogy részt vegyenek az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság (EFSA) tudományos értékelésén.

3. GAZDASÁGI SZERVEZETEK KÖZREMŰKÖDÉSE – CONTRIBUTION OF ECONOMIC ORGANIZATIONS

A magyar nemzeti lista elkészítéséhez az OÉTI a gazdasági szereplők (26 önként jelentkező vállalkozás és több érdekképviselő) segítségével egy alaplístát készített, amelyet 2007. júniusában tett közzé. Az alaplista az étrend-kiegészítőknél leggyakrabban megjelenő, tudományos háttérrel rendelkező állítások, valamint az Európai Élelmiszer és Italgártók Szövetsége (CIAA) által addig közzétett lista (87 vitamin és 78 ásványi anyaggal kapcsolatos állítás) egyes elemeinek felhasználásával készült.

A vásárlók megnyerése érdekében újabban gyakran előfordul, hogy nemcsak egészségvédő, hanem a betegségtől megóvó, a megbetegedést megelőző állítást találunk az élelmiszer csomagolásán, melyet a hatóságok joggal kifogásolnak. A magyar szakértők a lista „Megjegyzés” rovatában feltüntették azokat a káros, hátrányos hatásokat, melyek az adott anyag túlzott fogyasztásából eredhetnek, és esetenként utaltak az adott anyag és más anyagok, gyógyszer hatóanyagok közötti kölcsönhatásokra.

Az Európai Bizottsághoz elküldött végleges magyar nemzeti lista 144 komponens vonatkozásában 294 egészséggel kapcsolatos összefüggést tartalmazott, melyhez kapcsolódó példamondatok (állítások) száma 445 (egy-egy összefüggéshez 1-15 példamondat is kapcsolódott). Hozzászólások, kiegészítések elsősorban a multinacionális cégek és nagyobb vállalkozások részéről érkeztek, a kis- és középvállalkozások nem kapcsolódtak be aktívan, csak kevesen ismerték fel ennek jelentőségét a termékek marketingjében.

4. A TAGÁLLAMOK FELADATAI – TASKS OF MEMBER STATES

Az EU konszolidált lista első változata 2008. közepére készült el, mely számos egyeztetés, a tagállami listák excel formátumba átválttatásának, az összefüggések típus és témakörök szerinti kódolásának eredménye.

A legnagyobb érdeklődés az „egyéb” élettanilag aktív anyagok és növények (túlnyomórészt gyógynövények) iránt mutatkozik, míg a vitaminok, ásványi anyagok, étrendek és ételmi rost témakörben merül fel a legkevesebb kiegészítésre, tisztázásra szoruló összefüggés. Közepes mértékű problémát vetnek fel a makro tápanyagok, élelmiszerek, probiotikumok, egyéb élettani anyagok, míg minden egyes növény, növényi rész és a belőlük származó kivonat esetén egyedi értékelés szükséges. Az összefüggésekkel kapcsolatban több példamondat is szerepel majd, melyek szó szerinti követése nem lesz kötelező, de a mondatok tartalmának tükröznie kell az élelmiszer és az egészség közötti összefüggést.

A tagállamoknak jelenleg is feladatot ad, hogy 2009. szeptember 15-ig az EFSA bekérte a tagállami listákban referált szakirodalmak teljes szövegű verzióit, legalább elektronikus formában. Az EFSA értékelést követően kerül sor az Európai Bizottság vezetésével a döntéshozatali eljárásra, melynek résztvevői a tagállamok képviselői, szakértői, az Európai Parlament és a Tanács tagjai.

5. AZ ÉLELMISZER-FORGALMAZÓ VÁLLALATOK ÁLLÁSFOGLALÁSA – STATEMENT OF FOOD RETAIL COMPANIES

Az élelmiszer-vállalkozók véleménye erősen megoszlik: a nagyvállalatok, különösen az élelmiszer-forgalmazók támogatják az Európai Unió által bevezetett szabályozásokat:

- Védelmet remélnék a tagországokban gyakran előforduló helyi szabályozások megkülönböztető jellegű (diszkriminációs) intézkedéseivel szemben,
- Lobbicsoportjaik Brüsszelben kiállnak a munka folytatása mellett.
- A kis- és középvállalkozások cselekvési területe gyakran csak egy tagországra korlátozódik és reménykednek abban, hogy az adott országban szabad utat kapnak az uniós szabályozástól eltérő megítélésre, vagy ideiglenesen még hirdethetik termékeik „betegségtől megóvó” tulajdonságait.

Az egységesítés és a kötelező változtatás természetesen minden élelmiszer-termelő, -feldolgozó és -forgalmazó számára kötelező lesz, és ez temérdek címke és csomagolás cseréjével fog járni. Már most is felhívják az új bejelentők figyelmét az ezzel járó költségekre, míg a korábban elfogadott, de most visszavonásra kerülő címkék csak két év haladékot kapnak az állítások visszavonására vagy a lista alapján történő egységes megjelenítésre.

A kis- és közepes-méretű vállalkozások véleménye szerint az Európai Unió részleteiben most kidolgozás alatt álló, de már megjelent szabályozása átmenetileg korlátozza az élelmiszerek címkéjén (csomagolásán) feltüntetett, tápértékre és egészségre vonatkozó címkék felhasználását a termék marketingjében. Az élelmiszerek piacának hazai szereplői körében nem készült előzetes hazai kérdőíves felmérés vagy interjú a marketing tevékenységet várhatóan befolyásoló jogszabályról, ezért a Kaposvári Egyetem Marketing és Kereskedelem Tanszékén megkezdjük a kutatás előkészületeit, összefoglaltuk a téma jelenlegi állapotát, a kérdőíves felmérést megelőző helyzetet.

6. KÖVETKEZTETÉSEK – CONCLUSIONS

Az Európai Parlament és a Tanács 1924/2006/EK rendelete megosztotta az élelmiszer-gyártók és forgalmazók táborát: a multinacionális vállalatok helyeslik, míg a kis- és középvállalkozások ezt a jogi lépést az innovációs tevékenységet korlátozónak ítélik, és kritikus észrevételeket tesznek. A funkcionális (egészségvédő) élelmiszerek (és étrend-kiegészítők) piaca jelenleg hát-

rányosnak tartja a tagországokat kötelező új szabályozást, mely élelmiszer-minőségi és biztonsági lépéseket egyaránt tartalmaz. Kutató munkánkban egyaránt fontosnak ítéljük a lakosság tájékoztatásának felmérését és a vállalatok ismeretanyagának és állásfoglalásának megismerését az új EU szabályozással kapcsolatban.

7. ÖSSZEFOGLALÁS – SUMMARY

A táplálkozásra és egészségre vonatkozó állítások összehangolása az Európai Unióban egy hosszú időre nyúló folyamat. A jogszabályon alapuló tevékenység 2006 decemberében kezdődött az Európai Parlament és az Európai Bizottság 1924/2006 számú rendeletének kibocsátásával. Az élelmiszerek és az egészség közötti kapcsolatra vonatkozó tudásanyag növekedése szükségessé tette az élelmiszer-választás befolyásolásával foglalkozó útmutató kiadását a Közös Piacon. Az élelmiszer-ellenőrző hatóságok és az élelmiszer-vállalkozások közötti erős együttműködésre van szükség, hogy összegyűjtsük és azonosítsuk az élelmiszerek csomagolásán megjelenő állításokat. Ez a tevékenység a többnyelvű fogyasztói társadalom számára szükséges adatbázist fog eredményezni. A tudományos összefüggések elfogadása és elismerése szükséges, hogy a fogyasztókat megvédjük a rossz tájékoztatástól és félrevezető állításoktól.

IRODALOM – REFERENCES

- (1) **Aggett, P.J. et al.:** PASSCLAIM Process for the Assessments of Scientific Support for Claims on Foods. Consensus on Criteria. – *European Journal of Nutrition Supp.* (1) 1-30 (2005)
- (2) **Biacs, P.A.:** A funkcionális élelmiszerek jelölése. In: Kiss, A. (szerk.): *Funkcionális élelmiszerek élettani előnyei és fogyasztói fogadtatása.* Eszterházy Károly Főiskola – MÉTE, Eger, 2007, 19-23.
- (3) **Bíró, Gy.:** Állítások az élelmiszerek csomagolásán – Útjelzők a kiegyensúlyozott táplálkozáshoz. *Metabolizmus* 6 (2) 128-132 (2008)
- (4) **Szakály, Z., Széles, Gy., Keller, B., Szakály, S.:** Functional quality and marketing strategy of milk products. *International Conference on Agricultural Engineering, Madrid, 1996, 1091-1092.*
- (5) **Verbeke, W.:** Az élelmiszer-kockázatokra adott fogyasztói reakciók és a kommunikáció. – *Élelmiszervizsgálati Közlemények* 53 (1) 26-36 (2007)